

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2006

Jana Axamitová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Vliv rodinného prostředí na zdravý vývoj dítěte

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.

Vypracovala:
Jana Axamitová

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s použitím informačních zdrojů uvedených v příloženém seznamu.

.....

Jana Axamitová

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc., za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé závěrečné práce.

Moje poděkování patří i ředitelce Gymnázia Kojetín paní Mgr. Květoslavě Švédové a řediteli Základní školy v Tovačově panu Mgr. Pavlu Odehnalovi, kteří mi umožnili provést výzkum mezi studenty a žáky svých škol. Děkuji i paní PhDr. Aleně Šimkové, CSc., za cennou pomoc při jazykové korektuře.

Zvláště bych chtěla poděkovat svému manželovi Františkovi a svým dětem za podporu v průběhu studia i při zpracování bakalářské práce.

Brno, 20. listopadu 2006

Jana Axamitová

Obsah

Úvod

1. Charakteristika rodinného prostředí

1.1. Rodina

1.2. Funkční rodina

1.2. Role rodiče a dítěte

1.3. Dílčí závěr

2. Poruchy rodiny ve vztahu k dítěti

2.1. Rodinná atmosféra

2.2. Charakteristika vybraných dysfunkčních faktorů v rodinném prostředí

2.3. Dílčí závěr

3. Rodina a její podíl na socializaci dítěte

3.1. Domov

3.2. Rodič = vzor

3.3. Dílčí závěr

4. Pozitivní diskriminace dítěte – víceleté gymnázium

4.1. Základní škola

4.2. Specifika víceletého gymnázia

4.3. Rozdíly mezi vrstevníky na základní škole a víceletém gymnáziu

4.3. Dílčí závěr

Závěr

Resumé

Anotace

Klíčová slova

Seznam literatury a pramenů

Úvod

Děti patří nepochybně k nejdůležitějším a nejpřirozenějším součástem našeho života. Jsou naplněním přirozené touhy většiny manželství. Jen vzácně se setkáváme s manželi, kteří děti mít mohou, ale nechtějí, a dávají přednost jiným hodnotám života. Častěji však býváme svědky toho, že se kvůli dětem rozhodnou přerušit svoji činnost významné umělkyně, sportovkyně, nebo vědecké pracovnice a riskují přitom ztrátu popularity, nebo odborné kvalifikace. (14: 79)

Pokud je dítě vychováváno rodiči v harmonickém vztahu a vztah rodičů se pro dítě stává vzorem, dokáže se bez těžkostí zadaptovat ve škole i v širším sociálním prostředí.

Úroveň výchovy v rodině je ovlivňována kvantitativním a kvalitativním působením, které se navzájem prolínají i podmiňují:

- Pokud mluvíme o kvantitativní stránce, máme na mysli to, kolik času rodiče věnují svému dítěti, jakým způsobem svou rodinu zabezpečují.

- Pokud mluvíme o stránce kvalitativní, máme na mysli vztah rodičů k dítěti, jejich výchovné působení, vzdělání rodičů a sociální postavení rodiny. Vysoké sociální postavení rodiny může negativně ovlivňovat kvantitativní složku a může docházet také k tomu, že rodiče nemají dostatek času k uskutečnění výchovy svých dětí.

Ve své práci jsem chtěla nastínit problém rodinné výchovy tak, jak jej vnímám ze svého pohledu manželky a matky tří dětí. Jelikož pracuji jako policistka, setkávám se s problémy v rodinné výchově i v profesionálním životě.

V první kapitole se věnuji charakteristice rodiny jako funkčního celku, ve druhé kapitole jsem se chtěla dotknout nejčastějších poruch rodiny ve vztahu k dítěti. Třetí kapitola se zabývá podílem rodiny na socializaci dítěte ve smyslu rodič = vzor ve způsobu trávení volného času a při volbě povolání. Čtvrtou kapitolu jsem věnovala porovnání rodinného prostředí a vztahu vrstevníků ke vzdělání a trávení volného času. Jako vzor své analýzy jsem vybrala žáky 8. a 9. třídy Základní školy v Tovačově a studenty tercie a kvarty Gymnázia v Kojetíně. Studenty víceletého gymnázia chápu jako pozitivně diskriminované. Vytvořila jsem vlastní dotazník, který jsem po konzultaci s řediteli obou institucí předložila studentům v hodině občanské výchovy. V rámci tohoto předmětu se

vyučuje i rodinná výchova. Dotazník byl anonymní, chtěla jsem docílit maximální otevřenosti respondentů při jeho vyplňování.

V závěru práce se vracím k potřebě láskyplných vztahů v rodině a na jejich základě budování zdravě sebevědomé osobnosti jedince. Selže-li rodina, nebyla dosud vytvořena instituce, která by ji dokázala zastoupit.

***Děti vychované - rodičům věnec, děti zpovynané - rodičům konec.
řecké přísloví***

1. Charakteristika rodinného prostředí

1.1. Rodina

Rodinou se rozumí zpravidla malá společenská skupina lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností.

(13: 73 -75)

Rodinu můžeme chápat jako základ společnosti, jako primární základní skupinu, ve které probíhá socializace jedince, formuje se jeho osobnost, normativní a hodnotová sféra, rozvíjejí se emoce, vůle, schopnosti, dovednosti a návyky. Správně fungující a harmonická rodina je základem zdravého psychického vývoje jedince a ve výchově se stává nenahraditelnou složkou. Rodina předává hodnoty z generace na generaci. Patří mezi nejvýznamnější hodnoty lidské společnosti, je také významným zprostředkovatelem kulturních událostí.

Kulturní úroveň rodinného prostředí zjišťujeme ze způsobu života rodiny a z úrovně dosaženého vzdělání rodičů. Způsob rodinného života ukazuje vztah rodiny ke společnosti, k práci, k povolání a k lidem a věcem našeho okolí. Dalším ukazatelem může být způsob využívání volného času, způsob oblékání, bydlení, způsob sebevzdělávání a sebevýchovy. V současné době se rodina stává křehčí ekonomickou nezávislostí partnerů a v případě vážných konfliktů dochází k prvnímu řešení, a to k rozvodu se všemi negativními důsledky.

Rodina je pro dítě základní sociální skupinou, která reguluje a uspokojuje jeho potřeby, vytváří dítěti zázemí, kde nalézá pocit bezpečí. Rodiče se stávají pro dítě vzory, které se snaží napodobovat. Předávají dítěti své zkušenosti a názory, podle kterých si vytváří určitý systém hodnot, norem a zábran. Rodina určuje i to, kde a do jaké sociální skupiny se jedinec zařadí, a to na základě sociálního statusu rodiny.

V poslední době se značně zvýšily nároky na jednotlivce, jak na rodiče, tak i na děti ve škole, v zaměstnání i v rodině. Často nebvávají rodiče schopni věnovat dětem svůj čas, posílají je k počítačovým, či televizním obrazovkám, které mívají také svůj negativní vliv pro velmi násilné, až brutální pořady. Sledováním těchto násilných pořadů děti začínají

ztrácet představu o tom, co je hra a co je realita. Nedokáží pochopit, že zvíře nebo člověk nemá několik životů, jak to bývá u různých počítačových her, a ubližují svým chováním sobě i svému okolí.

Několikanásobně se též zvětšily požadavky dnešních dětí k zakoupení nových a novějších počítačů, mobilních telefonů, značkového oblečení, což nedokáží mnozí rodiče svým dětem splnit. Děti tyto věci v mnoha případech nepotřebují, ale od svých rodičů je vyžadují mnohdy jen z prestižních důvodů, aby vynikly, nebo se vyrovnaly svým kamarádům.

1.2. Funkční rodina

Rodina existuje především proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti, je však i těžko postradatelnou institucí i pro dospělého člověka. Mít stálého partnera a mít děti jsou důležité hodnoty lidského života. O ně dospělý člověk opírá pocit vlastní hodnoty, pocit smysluplnosti své existence, na nich závisí jeho psychická pohoda a zdraví. Dospělý se svými dětmi znovu prožívá vlastní dětství a může se vyhnout chybám, které na něm spáchali jeho rodiče.

Rodina je také jednotkou, která má společné hospodářství. V době, kdy žena pečuje o malé děti, zajišťuje obživu rodiny obvykle muž. V době, kdy jsou děti větší, se na zaopatřování prostředků k životu podílejí oba partneři společně. Když děti dospívají, začínají se také podílet na provozu rodinného hospodářství. Prostředky obživy jsou v rodině přerozdělovány tak, aby ti, kteří je obstarávat nemohou, z nich měli také užitek. Podstatným znakem rodiny je i společné bydlení. Rodina vytváří domov, jehož stabilita a jistá skrytost před zraky „veřejnosti“ jsou podstatnými podmínkami jak pro výchovu dětí, tak pro budování intimních pout mezi partnery. (11: 8 – 10)

Funkce rodiny jsou většinou chápány jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé, jednak vůči společnosti. Složitě a stále se vyvíjející podmínky života společnosti jsou také podmínkami pro život v rodině, a proto je představa o nezávislosti rodiny na společenském dění nereálná a v souvislosti s výchovou dětí i nežádoucí. Základními funkcemi rodiny jsou funkce hospodářská, biologicko-populační, výchovná, funkce odpočinku a obnovování tělesných a duševních sil.

Výchovná funkce zaujímá v určitých obdobích života rodiny zvláštní postavení. Toto postavení spočívá v tom, že se do ní ve větším rozsahu, než je tomu u ostatních funkcí, promítají vlivy všech stránek života rodiny. Tato skutečnost vyplývá také z právních norem, které se vztahují k rodinnému prostředí. Zdravá a správně fungující rodina je nejspolehlivější prevencí všeho sociálně patologického jednání. Každé dítě, má-li se z něj stát osobnost odolná, aby se mohla střetávat s nepřízní a konflikty světa dospělých, potřebuje poznat existenci slušných lidských rodinných vztahů.

Podmínky funkční rodiny:

- autorita rodičů,
- stanovení určitých výchovných principů a cílů,
- jednoznačné a konkrétní požadavky,
- shoda výchovného působení členů rodiny,
- vést jedince k celorodinnému životu,
- výchovné působení stavět na kladných vlastnostech jedinců.

Přirozenou strukturou rodiny rozumíme skutečnost, že se v jejím životě uplatňuje působení otcovské, mateřské, sourozenecké a prarodičovské. Každý z těchto vlivů má své zvláštnosti a význam. Největší význam bývá při výchově dětí přisuzován zpravidla matce. Mateřská role je nejzávažnější u dětí nejmladšího věku, zejména ve fázi raného a středního dětství, protože se v povaze dítěte vytvářejí rysy vyrovnanosti, stálosti a spolehlivosti. Každá delší absence matky v této době se projevuje nepříznivě na vývoji povahy dítěte. Výchovně by bylo optimální, aby matka zůstávala doma s dítětem do tří let jeho věku. V tomto období je dítě silně závislé na nejbližších dospělých osobách ve svém okolí, zejména na matce, s níž je nejvíce v kontaktu.

V souvislosti s rodinnou výchovou nemůžeme podceňovat ani roli otce. Nejvíce se jeho absence projevuje právě při výchově dětí v neúplné rodině. V neúplné rodině se objevuje až pětkrát větší počet delikventů v rodinách, kde chyběl otec, ve srovnání s rodinami, kde chyběla matka. V současné době je postavení otce v systému rodinné výchovy ovlivněno celkově jinými faktory, než tomu bylo v minulosti. Proti tradičnímu chápání rodiny, kde byl otec autoritou už proto, že byl živitelem rodiny, nastupuje nové pojetí rodinného života. Autorita již nevyplývá ze samotného vyživování rodiny, ale rodič ji musí získat chováním v rodině i mimo ni, svým vztahem k dítěti i k ostatním členům rodiny, svými vědomostmi, celou svou osobností a životním příkladem.

Dítě vyrůstající bez otce postrádá důležitý vzor mužnosti, kázně, pořádku a ochrany, který otec za normálních podmínek ztělesňuje. Ještě závažnější může být nedostatek jistoty a stability dítěte, týkající se jeho společenského začlenění. Tento pocit může vyplývat také z toho, že otec bývá pro děti nejpřirozenějším zdrojem poznatků o světě, práci, technice a pomáhá jim tak i v orientaci k budoucímu povolání a k vytváření společensky užitečných cílů a hodnot. (13: 102-104)

1.3. Role rodiče a dítěte

Téměř každý člověk se ve svém životě stává členem dvou rodin a to :

- rodiny orientační - jedná se o rodinu, do které se narodil
- rodiny prokreační - rodina, kterou založil.

Naše kultura velmi zdůrazňuje vliv rodičovské péče na utváření povahy dítěte i vliv rodiny na duševní rovnováhu dospělého. Na druhé straně stále méně vyžaduje, aby jednotlivec rodinu zakládal.

Podíváme-li se do historie, zjistíme, že ještě počátkem novověku byla výchova z dnešního hlediska necitlivá, chladná a autoritářská (děti v majetnějších rodinách u kojných mimo rodinu do dvou až tří let, bití dětí jako uznávaný a doporučovaný výchovný prostředek, ideál výchovy: pevná disciplína, pevná víra v Boha a dobrá výživa). Po buržoazních revolucích v 18. století se začínají prosazovat názory střední vrstvy, že pouze svobodný a citlivě vychovávaný člověk může rozvinout všechny svůj vrozený potenciál. V posledních letech odborníci naopak začínají varovat před přílišnou povolností a demokratičností výchovy dětí. Dnes je již v některých západních zemích možné, aby dítě iniciovalo soudní proces proti svému rodiči, v němž ústy svého zákonného zástupce rodiče obviní, že o něj dobře nepečuje.

Nicméně každá společnost, nemá-li se zhroutit, potřebuje jistou mocenskou hierarchii, jisté nepřekročitelné hranice osobní autonomie, jistá pravidla regulující dovolené způsoby prosazování vlastních zájmů. A rodina jako první model společnosti, se kterým se dítě setkává, mu musí zprostředkovat nejen láskyplnou péči, ale i jasnou představu o těchto pravidlech a mezích. (11: 80)

Dobře fungující rodina je založena na pevném spojení mezi mužem a ženou. Je-li spojení mezi jedním rodičem a dítětem silnější než spojení mezi mužem a ženou, dítě toto porušení rodičovské solidarity ohrožuje, neboť mu dává větší moc, než jaká mu náleží. Generace rodičů a generace dětí má být oddělena hranicí, která však má mít jistou propustnost.

Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Vrozeným základem pevné vazby mezi osobami v rodině je tzv. vazbové chování, pozorované i u zvířat.

Nejmocnější instinkt novorozeného mláděte je hledání ochrany u nejbližšího příbuzného – mládě chce být u něj co nejbližší, cítí úzkost, když ho nemá nablízku. Matka hned od porodu pozoruje chování dítěte a také ono vnímá chování matčino. Za primární rodinné spojení je dnes považován právě vztah mezi matkou a dítětem.

Nejvýznamnější rodinnou aliancí je spojení mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví. Tak se dítě učí nápodobou, jednoduše se s rodičem identifikuje. Díky ní se učí nejen základům své sexuální role, ale rozvíjí také svůj intelekt, osvojuje si dovednost regulovat emoce, učí se sociální inteligenci i morálnímu cítění. Děti i rodiče jsou na uzavření této aliance naprogramováni. Přítomnost otce v rodině snižuje riziko kriminálního chování chlapců v dospívání.

Spojení mezi dítětem a rodičem opačného pohlaví - oidipovský komplex - je erotická vazba mezi dítětem a rodičem, doprovázená žárliveckým vztahem k rodiči stejného pohlaví. Nejsilnější bývá mezi čtvrtým až šestým rokem, po období tzv. latence (základní škola) bývá transformována do vztahu k jinému člověku. U některých lidí však zůstává tato vazba stále pevná, blokuje jim navazování jiných vztahů, stává se jádrem osobnostně podněcené neurozy.

Spojení mezi dětmi (sourozenci) učí malého človíčka solidaritě na vrstevnické úrovni, formuje roli partnera, kterou bude později zastávat vůči spolužákům, kolegům, přátelům, vůči partnerovi v lásce, případně i vůči manželskému partnerovi. Prvorozené děti jsou více orientované na svět dospělých, jsou senzitivní, svědomité, vážné, častěji orientované na studium. Druhorozené děti snadněji vycházejí s vrstevníky než s rodičovskými autoritami, jsou společenské, veselé, mírné, bezstarostnější a lehkomyšlnější než děti prvorozené. Je prokázáno, že doplňkové sourozenecké pozice manželů zvyšují stabilitu a spokojenost jejich manželství.

Dítě, které nemá možnost uzavřít alespoň s jedním rodičem (nebo jeho stabilní náhradou) pevnou alianci, se považuje za deprivované, tzn. zbavené náležitě rodičovské péče. Takové dítě se začne zpoždovat ve vývoji řeči, v rozvoji intelektu, v sociálních dovednostech, bývá i častěji nemocné. Dlouhodobá deprivace v časném dětství má následky trávající celý život.

Náhradní rodinná péče je úspěšnější, čím více napodobuje podmínky v úplné rodině. Nejvíce deprivacních následků má tradiční ústavní péče o děti v kojeneckých ústavech a dětských domovech. Méně deprivuje péče v domově rodinného typu, kde jsou skupiny dětí menší s nižším střídáním vychovatelů oproti dětskému domovu. Ještě méně deprivacních následků přináší péče formou SOS dětské vesničky, kde jedna stálá náhradní matka žije se skupinou různě starých dětí. Nejméně deprivující je pěstounská péče.

Dítě žijící v úplné rodině může být subdeprivováno tím, že rodič si ho dostatečně nevšímá, resp. má k němu negativní postoj. (12: 81-82)

Pokud rodič nedokáže přiměřeně reagovat na dětskou potřebu bezpečí, dítě si o něm vytváří představu, kterou pak může zobecnit i na jiné lidi. Dítě si nevytvoří „základní důvěru“ k dospělému a svou neuspokojenou potřebu vazby pak buď zdůrazňuje zesilováním emočních projevů (ambivalentní vazba), nebo ji naopak potlačuje a stylizuje se do úlohy nezávislého jedince (vyhýbavá vazba). U jiných dětí se vyvine chaotická reakce na rodiče, v níž jsou patrné střídající se projevy potřeby blízkosti rodiče i jeho odmítání (dezorganizovaná vazba). Toto chování je příznačné pro děti zneužívané a týrané.

Dětská představa o spolehlivosti a dostupnosti rodiče je v čase vysoce stabilní a ovlivňuje vazby k lidem až do středního věku. Bylo také potvrzeno, že např. způsob, jakým se matka váže na své dítě, má vztah ke způsobu, jakým se vázala její matka k ní.

Děti matek, jejichž vztah byl komplikován rizikovým těhotenstvím, obtížným porodem, separací hned po porodu nebo v prvních šesti měsících po narození (nedonošené, nemocné, nebo postižené dítě), mají vyšší pravděpodobnost, že budou matkou později zanedbávány nebo týrány. Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institucionálních zařízeních – obvykle prošly řadou náhradních domovů. Tyto deprivované děti mají nejen oslabenou schopnost

navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro „civilní“ realitu. Jejich delikventní chování může být projevem naivity a vrstevnického vidění světa, které neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a ve vztahu k mimoústavním institucím. Vězení pak pro ně může být známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročnou samostatností života. (12: 42-43)

1.4. Dílčí závěr

Každá rodina udržuje vazby mezi svými členy a dodržuje svou rodinnou tradici. Rodina tradice připomíná uchováváním památných předmětů, předáváním dovedností a předáváním významných příběhů formou buď vyprávěnou, nebo i psanou. Zvýrazňování rodinné tradice, kterou dalším generacím předávají více ženy než muži, bývá většinou znakem pozitivním. Zvyšuje stabilitu rodiny, odolnost vůči vnitřním i vnějším stresům. Dědění dovedností, fortelů neprobíhá jen v rodinách zvonářů či houslařů, probíhá všude a týká se dovedností jak pracovních, tak uklízení, vaření, stavění stanu o dovolené, nakupování, údržby bytu atd.

Rodina jednotlivci umožňuje, aby v ní nalézal oporu, ztotožňoval se s ní, zároveň mu dává svobodu k tomu, aby budoval a zachovával svou osobní odlišnost. Život v rodině se pohybuje mezi pólem sdílení a pólem osobního soukromí. (11: 56-72)

*Jeden otec uživí spíše deset dětí než deset dětí jednoho otce .
holandské přísloví*

2. Poruchy rodiny ve vztahu k dítěti

2.1. Rodinná atmosféra

Mluví-li se o rodině, máme sklon si ji představovat jako tzv.úplnou nukleární rodinu, to znamená otce, matku a jejich děti. Většina lidí si myslí, že takto vypadá většina rodin. Opak je pravdou. Odhaduje se, že v naší populaci tvoří úplné nukleární rodiny třetinu rodin a pouze pětinu domácností. Zbytek, čili většinu, tvoří lidé žijící sami nebo jen s dítětem bez partnera, nebo příslušníci tří či čtyř generací v různých nekompletních konstelacích.

Ani nukleární rodina není soběstačným společenským tělesem, tím méně jím jsou jiné typy rodin. Schopnost rodiny vychovávat děti a vyrovnávat se s těžkostmi, je závislá i na tom, jak je rodina napojena na své sociální okolí. Tak jako platí o jednotlivcích, že jejich duševní a tělesné zdraví souvisí s jejich vazbami na rodinu, platí o pospolu žijících malých rodinách, že mnohé aspekty prosperity jsou závislé na vazbách v širší rodině.

(11: 74)

Za určující pro celkovou orientaci konkrétní rodinné atmosféry, a to také z hlediska jejího výchovného působení, je považován vzájemný vztah muže a ženy, který je zároveň základem citového klimatu rodinného prostředí.

Vedle pojmů rodinná a emocionální atmosféra se pak objevují i další výrazy jako psychická, citová a sociální deprivace. Deprivací je označován stav, který vzniká, nejsou-li po dlouhou dobu uspokojovány základní potřeby člověka. Objevuje se zvláště u dětí, vyrůstajících v prostředí, v němž nenacházejí dostatek podnětů pro svůj duševní a společenský rozvoj. Důsledkem toho je dílčí nebo celková zanedbanost dítěte, která může být provázena nežádoucími projevy v chování nebo dokonce delikvencí až kriminalitou.

Deprivace rozdělujeme na:

- a) deprivaci z vnějších sociálně ekonomických příčin (neúplná rodina, rodiče jsou valnou část dne mimo domov, nízká hospodářská, nebo kulturní úroveň rodiny).

- b) deprivaci z vnitřních (psychických) příčin (zájmové zaměření rodičů, jejich vzdělání a výchova, rozumové, nebo smyslové poruchy, citová a charakterová nevyzrálost, duševní poruchy rodičů).

Vnější i vnitřní okolnosti spolu často úzce souvisejí a navzájem se podmiňují.

Rodiny, které neplní dobře svoji funkci, lze rozdělit do tří skupin. Do první skupiny patří případy, kdy se rodiče o děti starat nemohou (z důvodu úmrtí, nemoci, invalidity atd.), druhou tvoří rodiče, kteří se o své děti starat neumějí (velmi mladí rodiče, nezletilí, také některé romské rodiny). Třetí skupinu tvoří rodiče, kteří se o děti starat nechtějí. Právě na tuto poslední skupinu je soustředěna značná pozornost odborníků, pedagogů, sociologů i lékařů z důvodu společenské závažnosti i značné frekvence výskytu. Analýza výchovné situace v těchto rodinách nebývá snadná, základní podmínky pro plnění ostatních funkcí rodiny jsou zde navenek dobré. Jádrem problému bezprostředně souvisí s vývojem a vyzríváním osobnosti rodičů a s různými příčinami narušení jejich vlastního výchovného a socializačního procesu. K nejčastějším vnějším příznakům nezájmu rodičů o výchovu dětí patří pravidelné nebo časté „zapomínání“ dětí v jeslích, zbytečné umístění dítěte v zařízeních trvalé péče, aplikace uspávacích prostředků pro dlouhé spaní dítěte, aby mohli rodiče za svou zábavou, nechávání dítěte bez dozoru a dostatečné kontroly, dovolené trávené bez dětí atd. Situace může dospět tak daleko, že duševní zdraví a výchova dítěte jsou vážně ohroženy a dítě musí být rodině odňato, nebo rodiče umístí dítě do ústavu sami a přestávají se o ně starat.

Mezi nejčastější případy narušené rodiny patří rodina rozvedená. Tak označujeme stav, ve kterém je manželský svazek formálně zrušen a manželé žijí odloučeně nebo dočasně v jednom bytě a jejich závazky vůči sobě a především vůči dětem jsou upraveny rozvodovým řízením. Pro dítě je však mnohem horší rozvodová situace, kdy spolu manželé žijí ve společné domácnosti, ale existuje mezi nimi značné napětí, hádají se a zpravidla buď jeden, anebo oba udržují mimomanželské styky. Takový rozklad rodiny je obvykle doprovázen konflikty, které děti intenzivně vnímají, nebo jsou do nich přímo vtahovány.

(14: 94-96)

2.2. Charakteristika vybraných dysfunkčních faktorů v rodinném prostředí

O dysfunkční rodině můžeme mluvit tam, kde se vyskytují poruchy všech funkcí, které bezprostředně ohrožují celou rodinu a hlavně dítě. (4: 8)

Vybrané dysfunkční faktory:

1) Týrané a zneužívané dítě

Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě je problematikou velmi závažnou. Jedná se o tzv. syndrom CAN - Child Abuse and Neglect. Můžeme říci, že v posledních letech je značně vysoké procento těchto případů známo veřejně, většinou se však jedná o případy skryté. Skryté případy se velmi těžce odhalují, protože nevšimavost veřejnosti je značná, ale svoji úlohu zde má i právní ochrana oznamovatele, která je v současné době mizivá. Můžeme říci, že právní ochrana dítěte je taktéž nedostatečná. Dále se tyto případy dostávají do povědomí veřejnosti díky způsobu mediálního podání, které bývá velmi silně emotivní. Samotné dokazování, že dochází k týrání dětí je velmi problematické, protože k tomuto týrání dochází převážně v rodinách. Důležité je těmto případům předcházet, složitější je však poznat, kde k týrání dochází.

Týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte není jevem náhodným. Vzniká bitím, psychickým trýzněním, pohlavním zneužíváním, zanedbáváním, nedostatečnou výživou, kdy dochází k poškozování tělesné a duševní stránky dítěte, v nejhorším případně může způsobit jeho smrt. Podezření, že dochází k týrání, zneužívání a zanedbávání dětí mívají především lékaři, kteří provádí lékařské prohlídky a nacházejí na těle různá viditelná zranění či jiné následky na zdraví.

Děti bývají týrány a zneužívány nejčastěji v rozvrácených rodinách, kde se těchto deliktů dopouštějí nejčastěji partneři rodičů (druh matky, otčím). V primitivních rodinách bývají děti týrány především zanedbáváním, nepřiměřenými tělesnými tresty a nedostatečnou výživou.

Mezi nejčastěji týrané děti patří děti mentálně postižené, hůře chápající, neposedné, živé a různě problémové. Týrání, zneužívání a zanedbávání se na těchto dětech dopouštějí

nejčastěji rodiče, nevlastní rodiče, pečující osoby, sexuálně deviantní či nezdrženlivé osoby. Negativní roli v těchto případech hraje alkohol a kriminální minulost původce trýznění. Jakákoli forma týrání a zneužívání dítěte je sama o sobě prototypem psychického stresu či nepřiměřené zátěže.

Tělesné týrání:

Jde většinou o nepřiměřené tresty, kdy původní motivací je potrestání za nějaký prohřešek. Často se stává, že se jedná o nepřiměřené agresivní odreagování trestající osoby. Nejčastěji z hranice únosnosti trestu vybočují muži. Mezi nejčastější důvod trestu u dětí patří špatné známky ve škole 40,5 % a nevhodné chování 37,7 %. Mezi nejčastější tresty patří výprask, vykonání nějaké činnosti pro dítě fyzicky nepřiměřené.

Psychické týrání:

Může mít někdy vážnější následky než týrání fyzické. Psychické týrání může mít dlouhodobější následky a může vážně ovlivnit psychiku dítěte po jeho celý život. Nepřiměřené tresty s nenávisí k trestajícímu, pocity křivdy, bezmocného vzteku nebo rezignace, apatie jsou častými příčinami nejbrutálnějších trestných činů pachatelů. Psychické týrání může vést k tomu, že dítě bude mít odpor k autoritám a může se snažit před tímto týráním utéci z domova. Po útěku z domova se dítě nejčastěji začlení do delikventní party vrstevníků, kde získává pocit ochrany, sounáležitosti a pochopení. Často se v této delikventní partě uchyluje k různým formám kriminality. Psychické týrání se velmi těžce prokazuje a odhalí ho jen odborník.

Sexuální zneužívání:

Bývá především skryté a najevo vychází s týráním fyzickým nebo psychickým. Dítě se někomu svěří, nebo na zneužívání přijde lékař při prohlídce dítěte. Nejvíce zneužívány bývají dívky. Psychické následky sexuálního zneužití u obětí bývají velmi hluboké a mnohdy celoživotní.

Zanedbávání:

Mezi hlavní znak patří nezáměr o dítě. Můžeme říci, že dítě není adekvátně rozvíjeno a žije v podnětově chudém prostředí. Děti mohou být dále zanedbávány nedostatečnou výživou, hygienou a další péčí. Některé případy mohu končit i smrtí dítěte.

(8: 21-28, 101-107)

2) Velmi mladí rodiče

Tento termín se vztahuje na chlapce a dívky, kteří mají děti již ve svém mladistvém věku tj. před dokončeným osmnáctým rokem. Všechna manželství těchto mladých lidí jsou zakládána proto, že snoubenka je těhotná. Mladí rodiče ve věku mezi patnáctým a osmnáctým rokem jsou ještě ve vývojovém stadiu adolescence. Psychické charakteristiky tohoto období jsou těžko slučitelné s nároky rodičovství. Těhotenstvím jsou mladiství snoubenci zaskočeni, tato těhotenství jsou ve většině neplánovaná, a z nich většina je nechtěných, nežádoucích. U mladistvých matek se setkáváme s pozdější a horší prenatální péčí v důsledku nepřipravenosti takové věci rozumět a přijímat ji. Do rodinného svazku mladistvých častěji vstupují potenciální zátěže, jež mohou ohrozit jednak samu existenci tohoto svazku, jednak harmonický vývoj dítěte.

Neklid do mladé rodiny často vnáší jedno základní nepochopení a nepochopení. Mladá matka záhy po narození dítěte obviňuje otce, že se dítěti dostatečně nevěnuje. Je šokována tím, že její partner dál pěstuje své koníčky, vyhledává své přátele a někdy se domovu přímo vyhýbá, protože mu přináší řadu nových povinností, se kterými vnitřně nesouhlasí. To vede ke konfliktům, které tvoří základ budoucích rozvatů mladých manželství a v konečné fázi i často ukvapených rozvodů.

Mladistvé matky i otcové na své děti v počátečních fázích soužití méně mluví, méně si s nimi hrají, méně rozumějí jejich signálům, jsou méně schopni synchronizovat své jednání s jejich potřebami.

3) Rodiče ve vyšším věku

Vyšším věkem pro mateřství se míní třicet pět let a výš, pro otcovství čtyřicet pět či padesát let a výš. Těhotenství starších matek bývá častěji rizikové, některé geneticky podmíněné syndromy mají také velmi těsný vztah k věku matky. Matkám nad třicet pět let se rodí více nezralých dětí (s porodní hmotností do 2000g) nebo naopak s porodní hmotností nad 4000g, což v sobě skrývá rovněž riziko poškození CNS dítěte a následných vývojových nerovnoměrností či poruch.

Pouhý pokročilejší věk rodičů nevyvolává kvalitativně jinou interakci, zachycujeme jen určité tendence k výchovným krajnostem:

- zvýšená úzkostnost, zvýšená vnímavost vůči nebezpečím
- menší jistota v zacházení s dítětem, méně spontaneity, méně radostného uvolnění
- tendence zveličovat nemoci, poruchy, defekty
- snaha omezovat aktivitu dítěte, aby si neublížilo
- větší tendence ujišťovat se o své vychovatelské úspěšnosti (nutí dítě do spánku, do pobytu na čerstvém vzduchu, nutí je do nadměrné výkonnosti ve škole, ve sportu apod.)

4) Rozvod

Rozvod může být považován i za určité základní společenské sanační opatření, které má zamezit nesouladu a těžkým konfliktům mezi manželi, má skončit problematické soužití a umožnit další životní perspektivy. Tyto základní předpoklady, pro které je rozvod akceptován, se však ne vždy naplňují a očekávané pozitivní změny se neobjeví, naopak dochází k další frustraci, stresu a konfliktům i v době po rozvodu.

Tři stadia narušeného manželského vztahu:

- manželský (rodinný) nesoulad - vzniká z rozporů, ve kterých se projevuje snížená schopnost partnerů najít kompromisy a rozpory řešit
- manželský (rodinný) rozvrat - podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí, akutní nebo dlouhodobý
- rozvod - právní ukončení manželského vztahu dvou jedinců – deklarovaný.

Vedle rozvedených rodin žije značný počet v trvalém rodinném rozvratu s výrazným narušením rodinných funkcí – nedeklarovaný rozvod.

Rozvratem a rozvodem je výrazně ohrožen zdravý vývoj osobnosti dítěte. Neexistuje věk, ve kterém by dítě rodinným rozvratem netrpělo. Dítě je vystavováno zvláštnímu druhu psychické zátěže, jejíž důsledky nejsou včas rozpoznány ani vlastními rodiči či jinými blízkými osobami.

Po rozvodu ve většině případů pokračuje atmosféra plná napětí a stresu, která se projevuje v opakovaných soudních řízeních o určení styku s dítětem, výživné, majetek aj. Dítě se opakovaně dostává na vyšetření k soudním znalcům, je těžce frustrováno, má-li se vyjadřovat, ke komu projevuje větší přichylnost, koho z rodičů si více váží, s kým by

chtělo žít. Je obecně známo, že dítě je prostředníkem, přes kterého si rodiče vyřizují své účty.

V důsledku trvalého stresu se u dítěte objevuje stále více napětí a úzkosti, to vede ke zhoršení koncentrace a to ke špatnému školnímu výkonu. Dítě je za svůj špatný prospěch trestáno a rodiče si navzájem vyčítají, že špatný školní prospěch je důsledkem nesprávné výchovy jednoho, či druhého. Dítě ztrácí zájem o školu, protože je zdrojem jeho utrpení, tím se opět zhoršuje jeho výkonnost a bludný kruh se uzavírá. To platí o dětech, které se před rozvodem rodičů projevovaly jako zcela normální. O to komplikovanější je situace dětí, které již před rozvodem trpěly některými poruchami psychického vývoje.

Rozvodem rodičů se velice často ruší vztahy dítěte k prarodičům, tetám, strýcům a jiným členům širší rodiny, které dítě potřebuje pro svou identifikaci s dospělými. Ruší se často i zázemí, které má nejraději a kde nalézá pocit jistoty a bezpečí.

Dítě je dále stresováno příchodem nového partnera matky či partnerky otce. Často je nuceno i proti své vůli se s nimi důvěrně seznamovat, vyžaduje se po něm láska, kterou zpočátku necítí. To vede k chaotickému chápání světa, lidských vztahů a hodnot.

Všechny stresové situace, kterým je dítě v průběhu rodinného rozvratu a rozvodu rodičů vystaveno, mohou vést nejenom k poruchám vývoje osobnosti, ke vzniku různých psychopatologických obrazů, ale také k antisociálnímu chování. (15: 119 – 153)

2.3. Dílčí závěr

Pro celkovou atmosféru rodiny je určující vztah mezi mužem a ženou, otcem a matkou. Je-li tento vztah jakýmkoli způsobem narušen, projeví se to nejen ve vzájemném vztahu partnerů, ale transformuje se i do vztahu mezi rodičem a dítětem. Přeroste-li rodinný konflikt do nekontrolovatelných rozměrů, ohrožuje samu existenci dítěte. Dítě jako nejslabší článek rodinného řetězce je pak vystaveno nejistotě, ztrátě sebedůvěry i důvěry ve vlastní rodinu.

*Malé děti - malé hoře, velké děti - velké hoře.
čínské přísloví*

3. Rodina a její podíl na socializaci dítěte

3.1. Domov

Domov dnešních dětí je předznamenán v domovu jejich rodičů – dospělých vychovatelů a nemusí to být jen vlastní biologičtí rodiče, ale ti, kdo s dětmi skutečně žijí, mají je rádi, patří k nim a vytvářejí jim domov. Je to jakási sociální dědičnost. Děti, které prožily pěkný domov, s větší pravděpodobností vytvoří pěkný domov svým dětem až přijde jejich čas. Domov pro nás znamená místo, kde jsou „naši“. Místo, kde jsou naši lidé, ti, kdo k nám patří a k nimž patříme my. Místo, kde jsme přijímáni takoví, jací jsme. Z tohoto vědomí, že jsme přijímáni, plyne pak pocit bezpečí a jistoty. Dobrý domov má naději předávat se z generaci na generaci.

Dítě, když se narodí, je schopno svými mozkovými strukturami odlišovat tónové frekvence, na kterých je mu vysílán lidský hlas, od frekvencí neřečových. Dlouho ještě samo nebude mluvit, ale již dávno vnímá. Ne, co se mu říká, ale jak se mu to říká, jakým způsobem, jakou zvukovou modulací. Dítě už před narozením pozná matčin hlas a rozliší jej od jiných. Tak je možné vysvětlit, proč se u dětí v kojeneckých ústavech a dětských domovech vývoj řeči zpravidla opoždí. To proto, že tu není dost možností, aby jedna stálá osoba na dítě mluvila, skláněla se nad ním instinktivně vždy tak, aby ji dítě vždy co nejlépe vnímalo, udržovala je v dobré pohodě, komunikovala s ním nikoliv z povinnosti, ale pro své a jeho potěšení. Mluvíme o mateřské řeči a mateřském zacházení s dítětem. Vědomí vlastního já vlastní osoby, svébytnosti, se u dítěte dříve a pevněji vytváří tehdy, když tu není jenom jeden vztah, to je já a ty, např. jenom matka a dítě, ale když fungují vztahy nejméně tři, to je já, ty a on či ona, např. matka-dítě-otec, či kdokoliv jiný další. Dítě pak poznává nejen vztah a chování své matky k sobě, ale i chování svého otce k sobě a navíc chování matky k otci a otce k matce. Zde se vytváří bohaté předivo vztahů, do něhož je dítě organicky propojeno. To už je domov, v němž má dvouleté či tříleté dítě své určité a přirozené místo.

Rodinou pro dítě může a nemusí být situace, kdy se o ně stará jedna osoba nebo více osob, kdy jsou vzájemné svazky jedněch s druhými zákonem potvrzeny či nepotvrzeny, kdy děti jsou tzv. vlastní nebo nevlastní atd. Má-li se dítě vyvíjet po duševní a charakterové stránce v osobnost zdravou a společností užitečnou, potřebuje vyrůstat v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém, přijímajícím. Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zda tihle „jeho“ lidé mají či nemají potvrzení z porodnice. Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistoty. Kupodivu, občasné domácí konflikty a napětí zdaleka nemají na dítě nijak zhoubný vliv za podmínky, že dítě má ze svého rodinného společenství primární zážitek a poznatek, že se tito jeho lidé mají rádi a že k sobě patří. Dítě totiž dokáže rozlišit, co je jenom zlost a co nepřátelství. Přežije docela dobře, když se rodiče (nebo babička s dědečkem) jeden na druhého rozčílí, jestliže má zkušenost, že se dovedou v lásce zase usmířit, ale není mu dobře, jestliže cítí chlad, lhostejnost, nelásku, nepřátelství. Pak ztrácí jistotu – i když se navenek v rodině nic nápadného neděje.

Jedním z podstatných znaků rodinné výchovy je trvalost a hloubka citových vztahů mezi dětmi a jejich rodiči, případně těmi, kdo z jakýchkoliv důvodů stojí na místě rodičů. Při výchově dětí v zařízeních nerodinných, např. v jeslích, mateřské škole, ve škole, vzniká samozřejmě mezi dítětem a jeho vychovateli také určitý citový vztah. Dětem se tam většinou líbí, cítí se dobře, mají společnost, dospělí jsou k nim hodní (většinou) a starají se jim o zábavu... Už z tohoto výčtu je jasný určitý rozdíl oproti rodinné výchově. Citové vztahy v takovýchto kolektivních zařízeních jsou přece jen mělké a povrchní a trvají zpravidla jen tak dlouho, jak dlouho trvá přímý styk jedněch s druhými.

Za jeden z klíčových rysů rodinné výchovy pokládáme také uspokojování psychické potřeby „otevřené budoucnosti“. Za normálních okolností jsou to na prvním místě rodiče, kdo „otvírají“ dítěti budoucnost. Ale také dospělý člověk má silnou potřebu výhledu do budoucna, životní perspektivy a naděje. Tuto potřebu mu uspokojuje velmi výrazně a velmi specificky jeho dítě.

Výchova není přímo závislá na tom, kolik času přímo s dětmi strávíme. Určitý společný čas je však nutný, aby se výchova dala vůbec provozovat. Stejně tak je tomu s prostorem. Jistě by nebylo žádoucí, aby celá rodina žila neustále spolu jen v jedné místnosti, ale na druhé straně situace, kdy každý v rodině žije odděleně ve svém pokoji,

rodina se schází formálně třeba jen jednou denně, vylučuje prakticky jak soužití, tak výchovu. Vychovatelé a učitelé tráví s dětmi určitý vymezený „pracovní čas“, ale svůj domov mají někde jinde, někde jinde jsou také citově zakotveni, tam odcházejí, tam žijí. Škola je jim pracovním místem a děti v něm jsou jim předmětem pracovní profesionální činnosti. V rodině je tomu jinak. Proto je příznačné, že se v ní chováme otevřeněji, přirozeněji, upřímněji než kdekoliv jinde. Rodiče, babičky a dědečkové zpravidla před dítětem nehrají nějakou svou vychovatelskou roli – oni prostě svou životní roli žijí, spočívají v ní s celou svou osobností.

Ve spojitosti s výchovou v rodině známe i výraz „interakční model“. Znamená to vzájemné předávání podnětů mezi dvěma nebo více lidmi, výměnu akcí a reakcí, vzájemné působení jednoho na druhého. Oba jsou ve vzájemném vztahu a co udělá jeden, má vliv na druhého. Nejde o jednosměrné záměrné a cílevědomé působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného, nýbrž dospělý moudřejší a zkušenější vychovatel je současně ovlivňován svým malým, nevyspělým, „hloupoučkým“ dítětem. V sestře v jeslích, nebo v paní učitelce ve škole sotva může dítě poznat něco víc než právě jen funkci vychovatelky, či učitelky. Tato funkce je vázána na dané prostředí a většinou i na pracovní čas. V rodině je funkce matky, otce, či kohokoliv dalšího, kdo je na osudu dítěte angažován, časově i místně neomezená. Matka zůstává matkou, i když děti v noci spí, když jsou ve škole, nebo když ona sama je v zaměstnání. Podstatným a rozhodujícím činitelem je citová angažovanost na osudu dítěte. Děti, které procházely jen ústavy a nikdy rodinnou výchovu nepoznaly, mají pak později v životě největší obtíže právě v citové interakci s druhými lidmi, nedovedou dávat a přijímat, nejsou dobře schopny náležité odezvy, když jim někdo dává najevo svou přízeň, je pro ně problémem hluboce se zamilovat a založit trvalé partnerství, mít rád své děti.

3.2. Rodič = vzor

Rodina má nezastupitelný vliv na budoucí směřování dítěte, na jeho vztahovou i profesní orientaci a v neposlední řadě ovlivňuje utváření jeho představ o založení vlastní rodiny a výchově dětí v ní. Nenajde-li dítě příklad funkční rodiny ve své vlastní, těžko bude dobře fungující rodinu samo vytvářet. V tomto směru jsem skeptik a poměry ve společnosti můj názor potvrzují. Stále přibývá neúplných rodin, rozvodovost se v poměru k uzavřeným sňatkům nesnižuje, setkáváme se stále více s tím, že lidé spolu žijí bez uzavření manželství. V žádném případě si nemyslím, že úřední doklad má vliv na větší stabilitu rodiny, ovšem volný svazek do značné míry zbavuje partnery nejen vzájemné odpovědnosti, ale i společné odpovědnosti za výchovu a další směřování jejich dětí.

Ráda bych zde prezentovala jeden postřeh své třináctileté dcery:

Diskutovaly jsme o vztazích mezi dětmi a dospělými, o názorech na výchovu, o dětských proviněních a trestech za ně. Dcera mi řekla, že i když dostane trest, se kterým nesouhlasí, dokáže se s tím vypořádat, protože ví, že ji máme rádi a trestáme ji vlastně proto, že se o ni bojíme, a proto nás má také ráda. Pak pokračovala, že děti, které žijí v rodině, kde se rodiče rozvedli, mají i s přijímáním trestů problémy:

- rodiče, se kterým žijí, obviňují z toho, že nechal odejít z rodiny druhého partnera
- rodiče, který odešel, obviňují z toho, že v rodině nezůstal a vrací se k nim jen málo, nebo vůbec ne
- nové partnery svých rodičů obviňují z toho, že jsou příčinou rozpadu rodiny.

Tyto rozpory jim pak brání přijímat tresty i pochvaly s láskou, protože se cítí zklamané a jen velmi těžko dokáží někomu lásku projevit.

3.3. Dílčí závěr

Kvalitní rodinné zázemí je základní podmínkou pro úspěšný start do dalšího života. V rodině dítě získává základní poznatky, návyky a zkušenosti, které si s sebou odnáší do dalšího života. Od rodičů, prarodičů, sourozenců a ostatních členů rodiny se učí, co je správné, co se smí a co je zakázané. Učí se orientovat ve vztazích v rámci rodiny i ve vztazích rodiny ke svému okolí. V rodině se dítěti dostane i nejzákladnějšího vzdělání, které pak rozvíjí dalším vzděláváním na základní, střední, případně i vysoké škole.

Ve všem poznávání jsou rodiče dítěti největším vzorem a oporou. Ne jen tím, co dítěti říkají, ale především tím, jak se sami chovají. Na tomto místě bych chtěla připomenout slova profesora Matějčka, která několikrát opakoval ve svých knihách i v rozhovorech. „Nejvíce vychováváme, když vlastně vůbec nevychováme“.

*Máš-li hodné děti, nač je ti bohatství? Máš-li nehodné děti, nač je ti bohatství?
turecké přísloví*

4. Pozitivní diskriminace dítěte – víceleté gymnázium

4.1. Základní škola

Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. (§ 44 z. č. 561/2004 Sb.)

Základní škola v Tovačově je součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky. Od roku 1994 má právní subjektivitu a hospodaří jako příspěvková organizace.

- Škola vyučuje podle učebních plánů Základní škola č.j. 16847/96-2 a současně připravuje vlastní školní vzdělávací program, podle kterého zahájí výuku v 1. a 6. třídách počínaje školním rokem 2007/2008.
- Součástí školy je mateřská škola, školní družina, školní klub a školní jídelna.
- Ve škole mají žáci k dispozici odborné učebny chemie, dějepisu, přírodopisu, informatiky, výtvarné výchovy a hudební výchovy a dále audiovizuální učebnu a nové školní hřiště s umělým povrchem.
- Velmi dobrá je spolupráce s Klubem rodičů a přátel školy a také s některými zájmovými sdruženími ve městě. Od 1.1.2006 pracuje na škole také školská rada.
- Pro žáky škola každoročně organizuje celou řadu akcí jak v rámci výuky, tak i ve volném čase. Patří sem zejména školy v přírodě, lyžařský výcvik, plavecký výcvik, odborné exkurze a tematické zájezdy. Připravuje i letní sportovní kurz zaměřený na turistiku, cykloturistiku a vodní turistiku. Od 4.9.2006 se na škole vyučuje anglický jazyk od 3. třídy a na druhém stupni mají žáci od 7. třídy možnost výběru dalšího cizího jazyka. Vyučují se anglický, ruský a francouzský jazyk.
- Dlouhodobě populární jsou u žáků zájmové kroužky, které mohou navštěvovat ve svém volném čase. K nejoblíbenějším patří: keramika, florbal, výtvarný kroužek, Hanáček, Šíkula a angličtina pro nejmenší.

4.3. Specifika víceletého gymnázia

Cíle středního vzdělávání

Střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti. (§ 57 z. č. 561/2004 Sb.)

Přijímání do prvního ročníku nižšího a vyššího stupně šestiletého a osmiletého gymnázia

1) Vzdělávání v šestiletém a osmiletém gymnáziu se člení na nižší a vyšší stupeň. Nižší stupeň je tvořen prvními dvěma ročníky šestiletého gymnázia, nebo prvními čtyřmi ročníky osmiletého gymnázia. Vyšší stupeň je tvořen posledními čtyřmi ročníky šestiletého a osmiletého gymnázia.

2) Do prvního ročníku nižšího stupně šestiletého gymnázia lze přijmout uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí sedmý ročník základní školy, do prvního ročníku nižšího stupně osmiletého gymnázia uchazeče, kteří v daném školním roce úspěšně ukončí pátý ročník základní školy.

3) Do prvního ročníku vyššího stupně gymnázia lze přijmout uchazeče, kteří úspěšně ukončili nižší stupeň šestiletého nebo osmiletého gymnázia, a další uchazeče, kteří splnili povinnou školní docházku, nebo získali základní vzdělání před splněním povinné školní docházky.

4) Uchazeč, který se hlásí do prvního ročníku nižšího nebo vyššího stupně gymnázia, může podat přihlášku pouze na jedno šestileté nebo osmileté gymnázium. Uchazeč, který se hlásí ke vzdělávání na vyšším stupni gymnázia, může současně podat přihlášku ke vzdělávání ve střední škole podle § 60. (§ 61 z. č. 561/2004 Sb.)

Gymnázium Kojetín bylo založeno 1. 8. 1993.

Výrazným úspěchem bylo přestěhování gymnázia v srpnu 2001 z pronajatých prostor Základní školy Svatopluka Čecha do vlastní nově zrekonstruované budovy, k níž byla navíc provedena přístavba devíti učeben a vybudován sportovní areál.

Na gymnáziu studují žáci z okresů Přerov, Kroměříž a Prostějov. Protože většina žáků do Kojetína dojíždí, je začátek vyučování v 8:05 hodin.

- Kvalita školy je daná dlouhodobě vysokou úspěšností (94%) absolventů gymnázia v přijímacím řízení na vysoké školy s širokým záběrem zvolených oborů od lékařství, přes ekonomické, přírodovědné či technické disciplíny po cizí jazyky, práva, humanitní a sociální obory.

- Přátelská, tvůrčí a rodinná atmosféra se vyznačuje péčí o spokojenost a rozvoj každého studenta. Dobře funguje výchovné poradenství, návštěvy psychologa a široká škála programů zaměřených na prevenci sociálně patologických jevů.

- Důsledná a systematická je práce s nadanými studenty, individuální přístup a respektování dispozic studentů s výukovými a výchovnými problémy.

- Škola nabízí širokou škálu volitelných seminářů a nepovinných předmětů, přípravu na státní jazykové zkoušky a certifikáty, konzultační hodiny pro studenty.

- Studenti jsou plně podporováni při reprezentaci školy v olympiádách, projektech, soutěžích jednotlivců i týmů nejrůznějšího zaměření, ve středoškolské odborné činnosti.

- Materiální a technické vybavení učeben je na velmi dobré úrovni, ke škole patří i vlastní sportovní areál.

- Pro studenty jsou pořádány adaptační pobyty, poznávací domácí i zahraniční exkurze, lyžařské a snowboardové výcvikové kurzy, taneční kurzy, besedy s významnými osobnostmi, interaktivní lekce, návštěvy výstav, odborných pracovišť, muzeí, divadelních představení, jednání soudu.

- Studenti mají možnost debatování ve středoškolské Debatní lize, zapojení do tvorby a vydávání školního časopisu a vysílání školního rozhlasu.

- Mohou se realizovat při práci v žákovském parlamentu, připravovat tradiční i netradiční akce, podílet se na charitativní činnosti, zapojit se do dlouhodobého školního projektu adopce na dálku

- Schopnosti studentů nacházejí uplatnění při organizaci plesů, vánoční a veřejné akademie, výstav, dnů otevřených dveří a při reprezentaci školy na kulturních a společenských akcích.

4.4. Rozdíly mezi vrstevníky na základní škole a víceletém gymnáziu

Při přípravě projektu bakalářské práce jsem se zabývala otázkou propojení rodinné výchovy s výchovou ve školských zařízeních. Zajímalo mě, zda je rozdíl v pohledu na rodinné vztahy a vazby a potřebu vzdělávání mezi dětmi, které získávají základní vzdělání na základní škole, a dětmi, kterým jejich rodina umožnila dokončit základní vzdělání na nižším stupni víceletého gymnázia. Vycházím z předpokladu, že možnost studia na gymnáziu dítě pozitivně diskriminuje.

Téma je pro mne zajímavé i z toho důvodu, že na nižším stupni gymnázia studují moje dvě děti. Proto jsem výzkum provedla na Základní škole (ZŠ) v Tovačově a Gymnáziu (GY) v Kojetíně, ve třídách, kde moje děti studovaly a studují. Města Tovačov a Kojetín leží na Hané, vzdálenost mezi nimi je přibližně patnáct kilometrů. V Tovačově žije kolem dvou tisíc šesti set obyvatel, v Kojetíně asi šest tisíc tři sta.

Pro získání podkladů jsem si vytvořila vlastní nestandardizovaný, strukturovaný dotazník, kde jsem použila následující druhy položek:

- přímá odpověď na uzavřenou otázku /kdo s tebou žije ve společné domácnosti?/
- volná odpověď na otevřenou otázku /jak by vypadal den strávený podle tvých představ?/
- výběr z několika možností /přípravě do školy věnuji: méně než jednu hodinu- jednu až dvě hodiny-dvě až tři hodiny-více než tři hodiny/

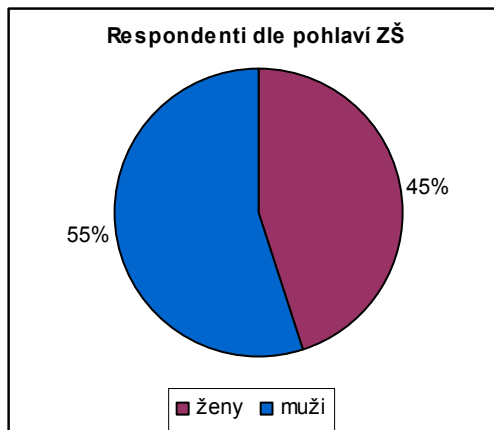
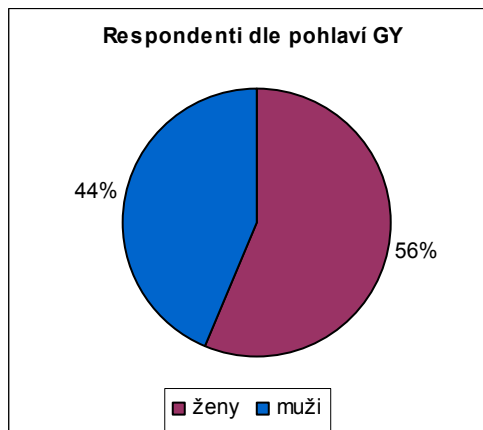
Otázky jsem se snažila formulovat srozumitelně, instrukce k vyplnění byla součástí dotazníku, zdůraznila jsem anonymitu, předpokládala jsem větší otevřenost.

Dotazník vyplňovali studenti v rámci výuky, na základní škole bylo přítomno šedesát devět respondentů, na gymnáziu padesát šest respondentů ve věku třináct až patnáct let.

Tab. I

Respondenti dle pohlaví :	ZŠ	GY
ženy	31	31
muži	38	24
celkem	69	56

Počet respondentů mužského a ženského pohlaví byl v porovnávaných skupinách u studentů gymnázia (GY) v opačném poměru než u žáků základní školy (ZŠ).

Graf 1**Graf 1b)****Tab. II**

Bydliště :	ZŠ	GY
vesnice	29	12
malé město	38	43
velké město	1	1
celkem	69	56

Většina respondentů žije v malém městě /ZŠ: 55%, GY: 77%/.

Kojetínské gymnázium je ve svém okolí jediným, které sídlí v tak malém městě. Další gymnázia byla založena v bývalých okresních městech s počtem obyvatel větším než dvacet tisíc (Kroměříž, Prostějov, Přerov).

Tab. III

Věk rodičů:		ZŠ	GY
matka	otec		
30-45	30-45	51	47
30-45	46-55	5	5
30-45	neuveďeno	2	2
46-55	46-55	3	1
46-55	30-45	1	1
neuveďeno	neuveďeno	7	0
celkem		69	56

Rodiče většiny respondentů patří do skupiny třiceti až pětáctyřicetiletých. V případech,

kdy respondenti neuvěděli věk otce, se jednalo o děti, které žily pouze s matkou. Sedm žáků ZŠ (10%) nedokázalo s jistotou určit věk žádného z rodičů, přestože žijí ve společné domácnosti.

Tab. IVa)

Vzdělání rodičů: ZŠ	o t e c					
m a t k a	základní	odborné učiliště	střední škola	vyšší odbor. škola	vysoká škola	neuvědono
základní	8	1	1	-	-	-
odborné učiliště	-	8	4	-	-	-
střední škola	2	10	13	-	-	4
vyšší odbor. škola	-	1	-	-	1	-
vysoká škola	-	1	3	1	1	1
neuvědono	-	-	2	-	-	7

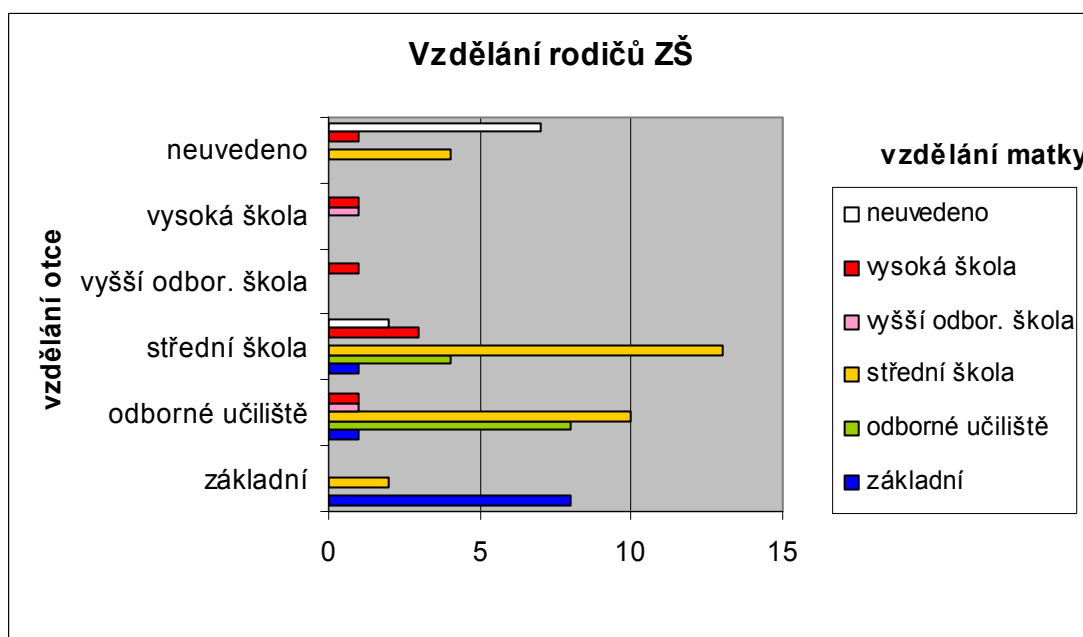
Rodiče žáků ZŠ jsou většinou středoškolsky vzdělaní (42% matek a 26% otců).

Základní vzdělání má 14% matek a stejné procento otců. V osmi rodinách (11%) mají základní vzdělání oba rodiče. Vyučeno bez maturity je 17% matek a 30% otců. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 10% matek a jen 3% otců. Pouze v jedné rodině jsou oba rodiče vysokoškoláci.

Jeden respondent uvedl, že jeho matka v současné době studuje, neuvěděl však její dosavadní vzdělání, ani typ školy, kterou studuje.

V 10% případech neznali respondenti vzdělání žádného z rodičů, přestože žijí ve společné domácnosti.

Graf 2a)

Tab. IVb)

m a t k a	o t e c					
	základní	odborné učiliště	střední škola	vyšší odbor. škola	vysoká škola	neuveдено
základní	-	-	-	-	-	-
odborné učiliště	1	7	5	-	3	-
střední škola	-	7	7	1	9	1
vyšší odbor. škola	-	-	2	1	1	-
vysoká škola	-	1	1	-	8	-
neuveдено	-	-	-	-	-	1

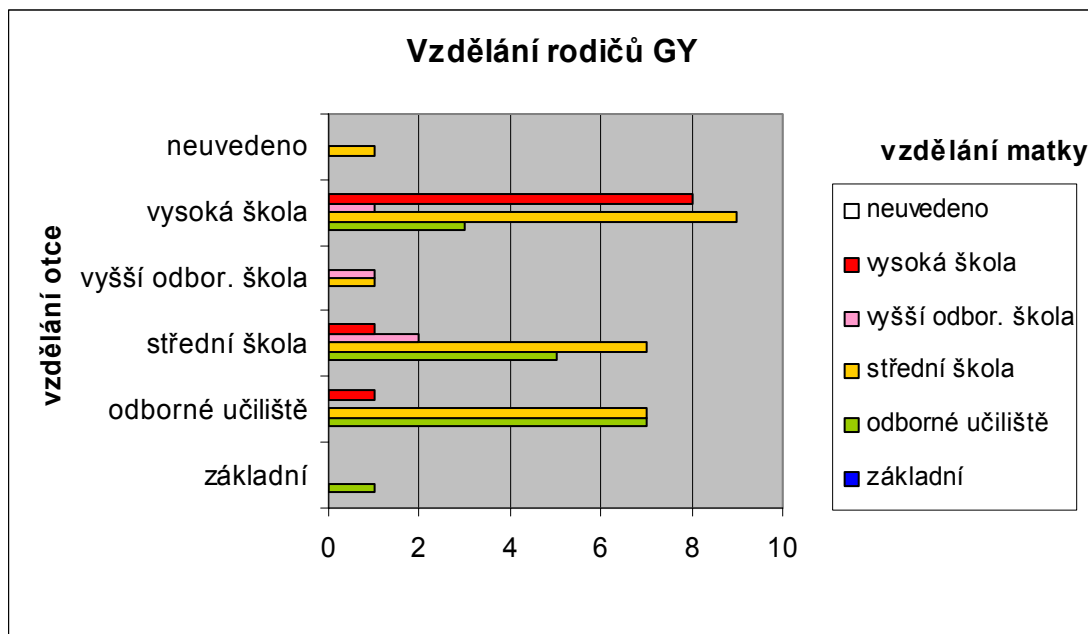
Většina rodičů studentů GY, stejně jako většina rodičů žáků ZŠ, má středoškolské vzdělání (45% matek a 27% otců).

Základní vzdělání má pouze jeden otec. Vyučeno bez maturity je 13% matek a 27% otců. Největší rozdíl u porovnávaných skupin je ve vysokoškolském vzdělání. Z rodičů studentů GY je vysokoškolsky vzděláno 18% matek a 39% otců. Celkem v osmi rodinách (14%) mají vysokoškolské vzdělání oba rodiče.

Tři respondenti uvedli, že jejich rodiče (2 matky středoškolačky a 1 otec vysokoškolák) v současné době studují.

Jeden respondent vzdělání rodičů neznal (žije pouze s matkou, s otcem se nestýká).

Graf 2b)

Tab. V

Počet sourozenců:	ZŠ	GY
0	8	5
1	40	38
2	17	9
3 a více	4	4
celkem	69	56

Tab. VI

Členové domácnosti:	ZŠ	GY
Oba rodiče /a sourozenci/	46	40
Oba rodiče a prarodiče	14	9
Jeden vlastní rodič	7	7
Neuvedeno	2	-
celkem	69	56

V obou skupinách převládají rodiny se dvěma dětmi (58% na ZŠ, 68% na GY), více než dvě děti jsou ve 30% rodin dětí na ZŠ a ve 23% rodinách na GY. Na ZŠ je 11% jedináčků, na GY 9%.

Většina dětí v obou skupinách žije s oběma rodiči, v domácnostech 20% žáků ZŠ a 16% studentů GY žijí více než dvě generace. S jedním vlastním rodičem bydlí 10% žáků ZŠ a 12% studentů gymnázia, v jednom případě dívka na ZŠ žije s otcem, ostatní žijí s matkou. 10% žáků ZŠ a 12% studentů GY jako členy domácnosti označilo i domácí zvířata (psy, kočky, papoušky). Byli mezi nimi jedináčci a děti z rodin, ve kterých žijí pouze dvě generace. V rodinách, kde společně žijí děti, rodiče a prarodiče, respondenti zvířata jako členy domácnosti neuváděli.

Osoby, které měly největší vliv na rozhodnutí respondenta studovat /nestudovat/ na gymnáziu.

Tab. VII

Osoby :	ZŠ	GY
rodiče	36	27
sourozenci	1	3
kamarádi	12	6
jiná osoba nebo více lidí	-	6
vlastní rozhodnutí	8	14
bez vyjádření	12	-
celkem	69	56

Rozhodování obou skupin respondentů o změně školy nejvíce ovlivnili rodiče a sourozenci. Čtvrtina studentů GY klade důraz na vlastní rozhodnutí.

Hlavní důvody, pro které se respondent rozhodl studovat /nestudovat/ na gymnáziu.

Tab. VIII

Důvod:	ZŠ	Důvod:	GY
neúspěch u přijímacích zkoušek	4	příprava ke studiu na VŠ	13
více učení na gymnáziu	12	lepší úroveň vzdělání	12
strach ze ztráty kamarádů	5	nespokojenost na ZŠ	10
jiný důvod	11	jiný důvod	13
bez vyjádření	42	bez vyjádření	8
celkem	69		56

Častým důvodem žáků ZŠ, proč neměnit školu, byla obava ze ztráty kamarádů, 17% žáků nezměnilo školu z obavy před množstvím učení. Dalším důvodem byla nedůvěra ve vlastní

schopnosti /nemám na to/. Neúspěšné u přijímacích zkoušek byly dívky.

18% současných studentů GY bylo nespokojeno s kvalitou výuky na ZŠ a 45% z nich vidělo na GY příležitost, jak dosáhnout lepší úrovně vzdělání a připravit se ke studiu na vysoké škole (VŠ). Ve dvou případech chtěli studenti přechodem na GY oddálit dobu, kdy se budou rozhodovat o výběru povolání.

Tab. IX

Vztah k učení:	ZŠ	GY
baví mě	12	5
učím se kvůli rodičům	4	2
nebaví mě, ale pro život je důležité	44	28
nebaví mě, neučím se	4	8
baví mě jen něco	2	7
jiný vztah	3	6
celkem	69	56

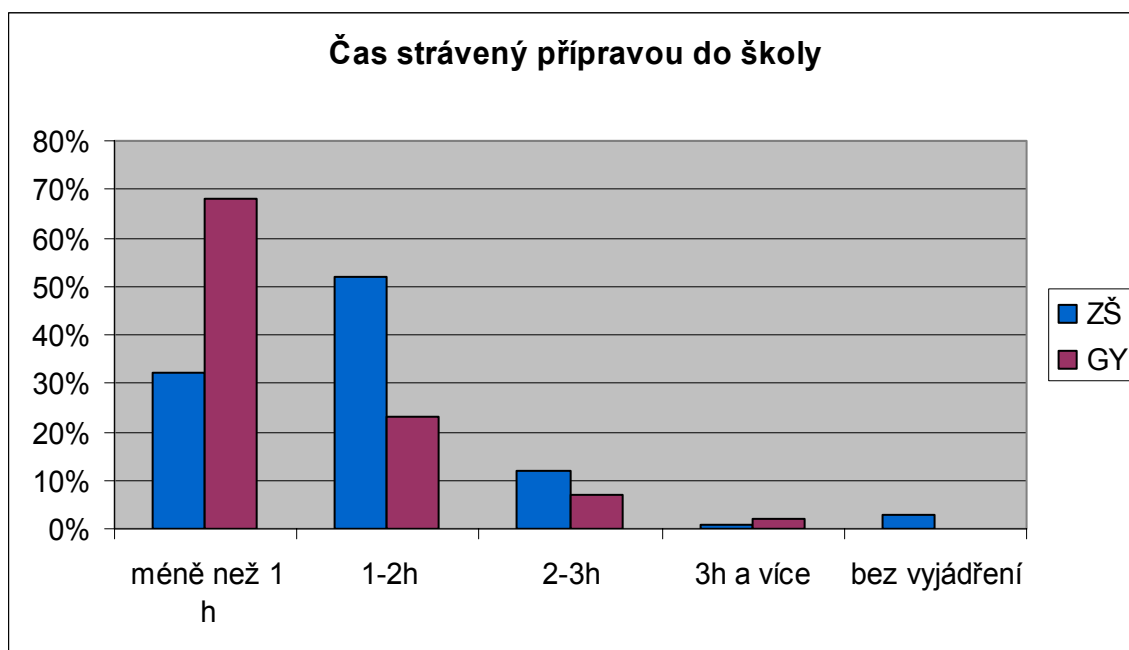
Tab. X

Čas strávený přípravou do školy /denně/:	ZŠ	GY
méně než 1 h	22	38
1-2h	36	13
2-3h	8	4
3h a více	1	1
bez vyjádření	2	-
celkem	69	56

Obě skupiny respondentů většinou považují učení za důležité, ale nebaví je učit se. Pouze 17% žáků ZŠ a 9% studentů GY učení baví.

Přestože 45% studentů GY změnilo školu proto, aby mělo lepší podmínky pro přípravu ke studiu na VŠ, příprava na výuku jim většinou netrvá déle než jednu hodinu denně, na rozdíl od žáků ZŠ, kterým učení zabere denně jednu až dvě hodiny. 14% studentů GY uvedlo, že učení je nebaví a neučí se.

Graf 3

Tab. XI

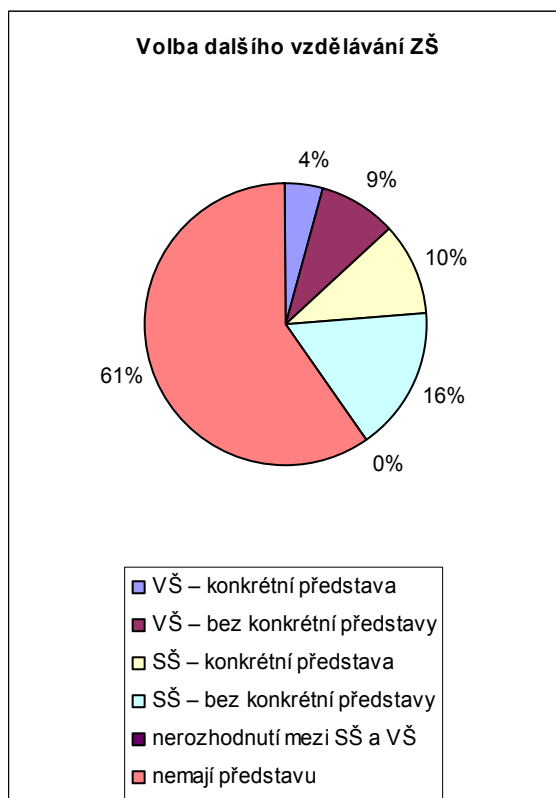
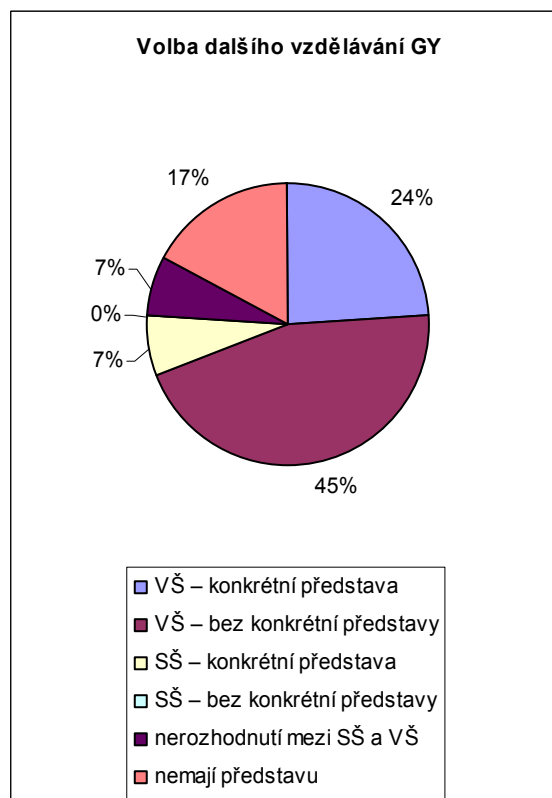
Volba povolání:	ZŠ	GY
konkrétní povolání	33	33
rozhodují se mezi více možnostmi	14	10
nemají představu	22	13
celkem	69	56

Tab. XII

Volba dalšího vzdělávání:	ZŠ	GY
VŠ – konkrétní představa	3	14
VŠ – bez konkrétní představy	6	26
SŠ – konkrétní představa	7	4
SŠ – bez konkrétní představy	11	-
nerozhodnutí mezi SŠ a VŠ	-	4
nemají představu	40	10
celkem	69	56

V rozhodování se o výběru povolání nejsou mezi oběma skupinami podstatné rozdíly. Přestože se polovina žáků ZŠ musí nejpozději do 4 měsíců rozhodnout, na které další konkrétní škole bude pokračovat v přípravě na budoucí povolání, 61% o tom nemá dosud představu. Pouze 14% je rozhodnuto pro určitou školu.

Čtvrtina studentů GY, kteří se budou rozhodovat nejdříve za čtyři roky, má již v současné době zvolenou konkrétní vysokou školu (lékařství, ekonomie, práva), 7% studentů chce ve středoškolském vzdělání pokračovat na jiné střední škole (technické zaměření).

Graf 4a)**Graf 4b)**

Činnost ve volném čase /mimo přípravu do školy/:

Tab. XIII

Oblíbená činnost:	ZŠ	GY
sport, sportovní tanec	20	11
PC, mobilní telefon	12	12
poslech hudby	10	7
četba	3	4
jiná činnost	7	-
více aktivit	16	22
bez vyjádření	1	-
celkem	69	56

Tab. IV

Časově nejnáročnější činnost:	ZŠ	GY
pomoc v domácnosti	21	11
PC, mobilní telefon	17	19
sport	14	14
jiná činnost	5	5
více aktivit	9	5
bez vyjádření	3	2
celkem	69	56

Ve způsobu využití volného času se mezi oběma skupinami nevyskytly podstatné rozdíly. Třetina respondentů v obou skupinách ve volném čase nejraději sportuje, nebo kombinuje sport s jinou aktivitou. Nejfrekventovanější sportovními aktivitami jsou fotbal, volejbal, sportovní tanec a jízda na koni. Pětina respondentů v obou skupinách uvedla jako nejoblíbenější činnost práci, nebo hry na počítači, nebo na mobilním telefonu, nebo kombinaci počítače a jiné aktivity: sport, poslech hudby, péče o domácí zvířata, návštěva kina nebo divadla. Jen velmi malé procento respondentů (3% ZŠ, 7% GY) s oblibou čte. Pomoc v domácnosti je časově nejnáročnější činností pro třetinu žáků ZŠ, ale pouze pro pětinu studentů GY.

Osoby, s nimiž respondent tráví volný čas:

Tab. XV

Nejvíce času:	ZŠ	GY
rodina	12	17
kamarádi	39	21
rodina + kamarádi	3	2
o samotě	12	15
bez vyjádření	3	2
celkem	69	56

Tab. XVI

Nejraději:	ZŠ	GY
rodina	14	8
kamarádi	46	39
rodina + kamarádi	7	2
o samotě	-	5
bez vyjádření	2	2
celkem	69	56

Největší procento všech respondentů tráví většinu volného času s přáteli a vyhovuje jim to. Pětina žáků ZŠ a čtvrtina studentů GY bývá ve volném čase o samotě, což žákům ZŠ nevyhovuje vůbec, 9% studentů GY ano. Všichni samotáři žijí ve dvougenerační rodině, jsou zastoupena obě pohlaví, úplně i neúplně rodiny.

4.5. Dílčí závěr

Výzkum provedený mezi žáky Základní školy v Tovačově a studenty Gymnázia Kojetín potvrdil, že největší rozdíly mezi oběma skupinami dotazovaných dětí byly ve vzdělání rodičů a ve výběru dalšího vzdělávání. Zatímco pětina rodičů žáků ZŠ má pouze základní vzdělání, na gymnázium je se základním vzděláním pouze otec jednoho studenta. Vysokoškolsky vzdělána je desetina rodičů žáků ZŠ, na rozdíl od třetiny rodičů studentů gymnázia. O svém povolání je rozhodnuta asi polovina žáků ZŠ i studentů gymnázia. Zatímco 61% žáků ZŠ ještě neví, jakou další školu bude studovat, 69% studentů gymnázia chce studovat na vysoké škole.

Ve volném čase žáci ZŠ i studenti gymnázia preferují sport a práci s počítačem. Přestože obě skupiny upřednostňují společnost přátel, třetina žáků ZŠ a pětina studentů gymnázia tráví ráda svůj volný čas s rodinou, pouze necelá desetina studentů gymnázia je nejraději o samotě. Pokud měli respondenti uvést, jak by vypadal den strávený podle jejich představ, pětině žáků ZŠ vyhovuje stávající denní režim, pouze by prodloužili dobu spánku a zredukovali dobu školní výuky. Ze studentů gymnázia by 3% zařadila do ideálního dne učení, ostatní preferovali počítač, sport a zábavu s kamarády. 6% respondentů v obou skupinách by celý den odpočívalo. 13% žáků ZŠ (dívky) by ideální den strávilo nakupováním, ze studentů gymnázia tuto možnost uvedla pouze jedna dívka. 5% studentů gymnázia by ve volném dni jelo na výlet s rodinou, ze žáků ZŠ pouze jeden. 18 % studentů gymnázia by volný den strávilo o samotě u počítače, nebo nečinností, ze žáků ZŠ pouze jeden. 10% žáků ZŠ a 4% studentů gymnázia svoji představu ideálně stráveného volného dne neuvedlo.

I nižší stupeň gymnázia klade na své studenty vyšší nároky než základní škola co do objemu informací, je předstupněm střední školy, která by studenty měla připravit k úspěšnému studiu na vysoké škole. Díky možnostem, které nabízí studium na gymnázium, získávají děti i v relativně nízkém věku větší přehled o nerůznějších oblastech než jejich vrstevníci, pohybují se v prostředí, které je více motivuje k práci na společných projektech a učí je vzájemně konfrontovat vlastní názory.

*Uč je chování, dokud na lavici napříč leží,
až se podél zdi natáhnou, na tvém brblání už nezáleží.*
ruské přísloví

Závěr

Rodina je biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukuje člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do společnosti. Předurčuje osobní vývoj dítěte, jeho vztahy k jiným skupinám lidí.

Všichni rodiče čas od času selhávají, křičí na děti, nepřiměřeně je trestají, obrazejí se na děti s problémy, jež ony vyřešit nemohou. U některých rodičů převažuje negativní postoj k dítěti, dítě soustavně ponižují, zneužívají a traumatizují. Typickým následkem takového chování je trvalý pocit provinění dítěte. Pro dítě je snazší myslet si, že ono samo je špatné, než smířit se s představou, že rodič – všemocný ochránce – je nedůvěryhodný. V důsledku toho pak dítě navazuje vztahy (i v dospělosti), kde je zneužíváno, resp. jsou pro ně destruktivní, má pouze mlhavou představu o své totožnosti, neumí dobře rozlišovat mezi svými pocity a potřebami.

Prevence deprivace v rodinném prostředí a pozdější možné delikvence dítěte musí postihovat vývoj osobnosti člověka na všech úrovních, především však na úrovni citové a mravní. Taková prevence je především věcí společenských institucí, jako jsou zdravotnická zařízení, školy, ale i sdělovací prostředky. V současné době se u nás i jinde ve světě rozvíjí množství preventivních programů, které jsou určené nejen dětem a rodičům, setkáváme se s programy zaměřenými na školy, programy vrstevnickými, v neposlední řadě lze uvést i státní programy prevence.

Pro každého člověka, nejen pro dítě, je jedním z nejdůležitějších pocit bezpečí, jistoty, sounáležitosti s milovanými osobami. Na něm dítě staví a dospělý člověk si ho odnáší do nově utvářeného vztahu. Díky jistotě domova se dokáže osamostatnit a najít své místo ve společnosti. Pro objevení možností osobního a osobnostního rozvoje je podstatná zvědavost umocněná kvalitou vzdělání. Dostane-li mladý člověk kvalitní podněty, má-li motivaci k dalšímu sebevzdělávání, má možnost rozvinout své schopnosti a využít příležitostí, které se mu nabízejí jak v profesním, tak i ve společenském a soukromém životě. Jeho spokojenost se stává základem pocitu bezpečí a jistoty dětí, které zplodí, vychovává a ovlivňuje jejich vstup do samostatného života.

*Malé děti kaši jedí, velké děti srdce ujídají.
české přísloví*

Resumé

Bakalářská práce se zabývá vlivem rodinného prostředí na zdravý vývoj a výchovu dítěte jako zdravě sebevědomého jedince. Jelikož je tento vývoj narušován celou řadou jak vnitřních, tak i vnějších vlivů, je úkolem celé společnosti předcházet negativním vlivům v rodinném prostředí, především formou preventivních programů zaměřených jak na rodiče, tak i na děti v rámci výchovně vzdělávacího procesu.

V rámci provedeného výzkumu mezi třinácti až patnáctiletými žáky základní školy (ZŠ) a osmiletého gymnázia se potvrdilo, že studenti víceletého gymnázia jsou pozitivně diskriminováni svými rodiči, kteří mají v průměru vyšší vzdělání než rodiče dětí na ZŠ a nejvíce svoje děti ovlivnili v rozhodnutí studovat na gymnáziu. Někteří studenti gymnázia uvedli, že ze ZŠ odešli proto, že zde byli nespokojeni s úrovní učení, že je brzdili méně nadaní žáci. Ve vztahu k učení a k trávení volného času se vyskytly jen minimální rozdíly. Děti na gymnáziu uvedly, že je učení většinou nebaví, ale pro život je důležité, stejně jako uváděly děti na ZŠ, studenti gymnázia naopak tvrdili, že přípravě na vyučování věnují méně času než jejich vrstevníci na ZŠ. O budoucím povolání měly obě skupiny podobné představy, podobné procento bylo nerozhodnutých, studenti gymnázia však v 70% preferovali studium na vysoké škole, zatímco žáci ZŠ pouze ve 13%. Volný čas většina dětí jak na ZŠ tak i na gymnáziu tráví nejraději ve společnosti kamarádů, což souvisí s věkem respondentů /puberta/, mezi studenty gymnázia je však více samotářů. Větší procento dětí na ZŠ má povinnosti v domácnosti, větší procento žáků ZŠ by svůj volný den strávilo sportovními aktivitami.

Když zhodnotím svůj malý výzkum, dostávám se opět na začátek mé práce, k rodině a vztahům v ní, kde má dítě svoje místo, odkud pochází a kam se v dospělosti, po překonání pubertálního a postpubertálního „osamostatnění“ opět vrací. Vzdělání je pro člověka šance, rodina zázemí, z něhož čerpá sílu v průběhu celého života.

Anotace:

Jana Axamitová, Název práce: Vliv rodinného prostředí na zdravý vývoj a výchovu dítěte. (Bakalářská práce), Brno 2006, s. 43.

Bakalářská práce se zabývá významem rodiny a rodinných vztahů na vývoj dítěte jako zdravě sebevědomého jedince. Tento vývoj může být narušován a ovlivňován jak prvky vnějšího prostředí, tak i mnoha nejrůznějšími faktory zakódovanými uvnitř rodiny. Autorka navrhla a provedla vlastní výzkum na téma rodina v současné společnosti očima mladých lidí. Autorka konstatuje, že úspěšná ontogenetická evoluce jedince je nejvíce podmíněna přítomností zázemí milující rodiny a současně možností poznávat svět aktivně a po svém. Závěrem autorka uvádí, že k dalším potřebám, které by se měly naplnit, patří: vlastní aktivita, zvědavost, realizace kvalitního koncepčního vzdělání a celoživotní výchovy. Funkční rodina je zkušenostní základ, na kterém jedinec může úspěšně budovat vlastní život, uplatnit se v oboru, který ho zajímá, najít své uspokojení a štěstí.

Klíčová slova:

bezpečí, cit, dítě, deprivace, domov, dysfunkční faktory, mateřská a otcovská láska, láskyplný vztah, motivace, potřeba, prevence, rodičovství, rodina, rodinná atmosféra, rodinné prostředí, škola, výchova, vzdělání, vztahová síť, podpora.

Annotation:

Jana Axamitová, Topic: The Influence of Family Environment to the Healthy Development and Education of a Child. (Bachelor work), Brno 2006, 43 pp.

This bachelor work is concerned with the importance of a family and family relations that influence the development of a child as a healthy self-confident individual. Such a development might be interrupted and influenced by elements from the environment that is external from the family itself, and also by many various factors that are encoded inside the family. The author proposed and realised her own research regarding the importance of family in the contemporary society from the point of view of young people. The author recognises that the successful ontogenetic evolution of an individual is based on the presence of the family environment full of love and in the same time on the possibility to learn the world in an active way respecting own choices. Finally the author points out at the other needs to be fulfilled are: individual activity, inquisitiveness, conceptual education of a good quality and long life socialisation. The functional family is the experience basement to be used by any individual to build up his/ her own life, to become useful in the field of his/ her interests, to find his/ her feeling of inner peace and happiness.

Keywords:

safety, emotion, child, deprivation, home, factors causing dysfunctions, father and mother love, relation full of love, motivation, need, prevention, ability being a parent, family, family atmosphere, family environment, school, education, socialisation, net of relations, support.

Seznam literatury

1. Biddulph, S. *Proč jsou šťastné děti šťastné*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 73 s.
2. Čáp, J. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. 1. vyd. Praha: ISV, 1996. 302 s.
3. Drtilová, J. Koukolík, F. *Odlíšné dítě*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1994. 136 s.
4. Faltin, M. *Delikvencia detí a mladistvých*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1996. 178 s.
6. Jilčík, T., et al. *Sociologie II*. 2. vyd. Brno: IMS, 1999. 60 s.
7. Klapilová, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: UP, 1996. 63 s.
8. Matějček, Z. Dytrych, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 214 s.
9. Matějček, Z. *Dítě a rodina*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 223 s.
10. Matějček, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 1. vyd. Praha: Portál, 1994. 98 s.
11. Matoušek, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd.: Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s.
12. Matoušek, O. Kroftová, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha: Portál 1998. 235 s.
13. Sochůrek, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: TU, 1998. 87 s.
14. Střelec, S., et al. *Kapitoly z rodinné výchovy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. 136 s.
15. Valenta, V. *Výchovná péče o dospívající mládež v dětských domovech*. 1. vyd. Praha: Pedagogické čtení, 1976. 64 s.

Internetové zdroje:

<http://www.gkj.cz/>

<http://www.kojetin.cz/>

<http://www.tovacov.cz/>

<http://www.zstovacov.cz/>

<http://www.zuskomzaka.cz/zakony/>